

Våpeninstruks for politiet

Gitt av Justisdepartementet 1. august 1989, med hjemmel i lov av 13. mars 1936 om politiet.

KAP. I VÅPEN TIL TJENESTEBRUK

§ 1.

I denne instruks menes:

Politisjef:

Politimester, Sysselmannen på Svalbard, sjefen for Utrykningspolitiet, Sjefen for Politiets sikkerhetstjeneste, sjefen for Politihøgskolen og sjefen for Kriminalpolitisentralen.

Politimann:

Enhver som har eller er gitt politimyndighet i eller i m.h.a. politilovens bestemmelser.

Vaktsjef:

Operasjonssjef, operasjonsleder, vaktsjef, vaktleder, lensmann eller politimann med tilsvarende tjenestefunksjon.

Våpen:

Skyte-, spreng-, gass- og slagvåpen.

Skytevåpen:

Revolver, pistol, repetervåpen og automatvåpen.

Sprengvåpen:

Håndgranat, geværgranat og sprengstoff.

Gassvåpen:

Gassvåpen, gass- og røykbokser.

Slagvåpen:

Alle typer køller og ridepisk.

§ 2.

Justisdepartementet godkjenner de i § 1 nevnte våpen til bruk i politiet. Justisdepartementet kan i særlige tilfeller bestemme at også andre våpen kan benyttes.

§ 3.

Denne instruks gjelder ikke for utlevering av våpen i forbindelse med avliving av dyr.

KAP. II OPPBEVARING OG UTLEVERING

§ 4.

Våpen med tilbehør skal som hovedregel oppbevares ved det enkelte tjenestested.

Skyte-, gass- og sprengvåpen skal oppbevares betryggende innelåst og holdes i slik stand at de uten opphold kan tas i bruk.

Når vakttjeneste må etableres utenfor det faste tjenestested, eller andre særlige grunner gjør det hensiktsmessig, kan våpen med tilbehør etter bestemmelse av politisjef oppbevares på samme måte på det sted hvorfra tjenesten utøves.

§ 5.

Politisjef kan i henhold til departementets retningslinjer gi tillatelse til å medbringe enhånds skytevåpen i bilpatrolje, eller under utrykning fra reservetjeneste når dette måtte være nødvendig. Skytevåpen med

ammunisjon skal alltid oppbevares nedlåst i forseglet og godkjent veske. Utvalgte utrykningskjøretøyer kan også medbringe andre våpentyper etter retningslinjer gitt av Politidirektoratet.¹

Skytevåpen skal tilbakeleveres etter endt tjeneste, eller kvitteres over til nytt mannskap, eller følge rutiner som politisjef for øvrig måtte bestemme.

Vaktsjef skal kontrollere plombering ved innlevering/overlevering.

Gass- og slagvåpen kan medbringes etter vedkommende politisjefs bestemmelser.

§ 6.

Verneutstyr skal alltid oppbevares i umiddelbar nærhet av våpnene. Verneutstyr nyttes når bevæpningsordre er gitt, med mindre oppdragets art tilsier noe annet.

§ 7.

Politisjef skal utpeke en egen våpenforvalter. Våpenforvalteren skal være ansvarlig for politidistriktets våpen og ammunisjonsdepot, og bl.a.:

1. føre fortegnelse over alle våpen og all ammunisjon, samt sørge for tilsyn, vedlikehold og reparasjoner,
2. sørge for at alle våpen til enhver tid er funksjonsdyktige,
3. sørge for at de enkelte avdelinger, lensmannskontorer, m.fl. er forsynt med de våpen de skal være oppsatt med, herunder skal han foreta ut- og innlevering (administrativt) av våpen og ammunisjon, mot kvittering. Ved organisert skytetrening kan han dog la skytelederen utkvittere et antall våpen,
4. påse at skytevåpen som innleveres er rengjort, pusset og innsatt med preserveringsmidler. Han pålegger skyteleder ansvar for at våpen som er utlevert til bruk under organisert skytetrening blir forskriftsmessig behandlet,
5. påse at skyteleder og andre leverer oppgave over forbrukt ammunisjon og gir melding om skytevåpen med funksjonsfeil.

KAP. III OPPLÆRING

§ 8.

Politimann skal gjennomføre årlig skytetrening.

For det personell som er utpekt av politisjef, skal det dertil gjennomføres en årlig godkjenningssprøve etter program fastsatt av Justisdepartementet.

Etter avlagt og bestått godkjenningssprøve, skal politimann få utstedt godkjenningsbevis.

Godkjenningen gjelder for ETT år. Denne godkjenningen kan inndras dersom politimann ikke anses skikket til å utføre bevæpnet tjeneste.

KAP. IV BEVÆPNING

§ 9².

Politisjef gir egen instruks om bevæpning med slag- og gassvåpen. Bevæpning med gassvåpen av typen CS-gass (tilsv) og røykbokser, kan i det enkelte tilfelle bare skje etter ordre fra vaktsjef. Politimann kan utstyres med gassvåpen for OC-pepperspray etter nærmere retningslinjer gitt av politisjef. Bare opplært personell kan bevæpnes med gassvåpen.

§ 10.

Politisjef kan for det enkelte tilfelle gi ordre om bevæpning med skytevåpen av politimann når

- a) konkrete opplysninger eller omstendighetene for øvrig gir grunn til å tro at politimann i tjenesteoppdrag vil stå overfor bevæpnet person, eller
- b) oppdraget fremstår som særlig farlig for de impliserte politimenn, eller

¹ Endret av Justisdepartementet 25.10.04, § 5, første ledd, siste setning

² Endret av Justisdepartementet 16.01.03

- c) oppdragets karakter gjør bevæpning nødvendig av andre grunner, eller
- d) Justisdepartementet har samtykket i eller beordret at bevæpning foretas til løsning av spesielle oppdrag, eller under særlige forhold.

Når politisjef ikke er tilgjengelig og forsinkelsen kan føre til tap av menneskeliv eller alvorlig personskade, kan hans faste stedfortreder gi slik bevæpningsordre. I stedfortreders fravær kan jourhavende gi ordre om bevæpning. Er heller ikke jourhavende tilgjengelig, kan vaktstjef gi bevæpningsordre. I slike tilfeller skal ordren snarest mulig forelegges for vedkommende politisjef. Justisdepartementet kan i særlige tilfeller gi samtykke til at også andre bemyndiges til å gi bevæpningsordre.

Politisjef gir instruks om bevæpning med skytevåpen i spesielle oppdrag.

Den som gir bevæpningsordre, avgjør hvilke skytevåpen som skal utleveres. Politimann kan kun utrustes med den/de våpentype(r) han er godkjent for bruk av.

§ 11.

Politimann som i det enkelte tilfelle er avskåret fra å innhente foresattes bevæpningsordre kan, når situasjonen gjør det helt nødvendig, bevæpne seg selv og andre politimenn som er underordnet ham.

§ 12.

Det er vedkommende politisjef i det distrikt der oppdraget skal utføres som avgjør/gir ordre om bevæpning.

Politisjefs ordre om bevæpning forblir gjeldende inntil han omgjør sin bevæpningsordre. Dette gjelder også der oppdraget forflytter seg over i eller gjennom annet politidistrikt, med mindre annet bestemmes av den stedlige politisjef.

I saker der politiinnsatsen er samordnet til én politisjef, tilligger det vedkommende å avgjøre bevæpningsspørsmålet.

§ 13.

Politimesteren i Oslo gir ordre om bevæpning av politimannen ved Den Kgl. politieskorte.

Sjefen for Politiets sikkerhetstjeneste gir ordre om bevæpning av politimannen under utførelse av tjenesteoppdrag innen sikkerhetstjenestens ansvarsområde når oppdraget er iverksatt fra DSE, jf. Overvåkingsinstruksen § 2, jf. § 3.

§ 14.

Ved væpnede aksjoner, vegsperringer, vakttjeneste m.v., skal politimann være iført korrekt uniform og bære våpen synlig, med mindre oppdragets karakter i særlige tilfeller tilsier noe annet.

§ 15.

Vaktstjef forestår utlevering av skyte- og sprengvåpen til politimann som kvitterer for mottak.

Vaktstjef skal kontrollere at vedkommende har gyldig godkjenningsbevis.

Vedkommende politimann er ansvarlig for tilbakelevering av våpen og ammunisjon etter endt tjenesteoppdrag.

Vaktstjef skal foreta kontroll av tilbakelevert våpen og ammunisjon.

KAP. V BRUK AV VÅPEN

§ 16.

Politimann er alltid ansvarlig for at hans beslutning om bruk av våpen er i samsvar med denne instruks.

Opptrer flere politimenn sammen, utpekes en leder.

Politimann som står under direkte kommando av leder, må ikke - unntatt i nødsfall - bruke våpen uten etter ordre fra den som har kommandoen.

Brukes våpen, skal skadevirkningen søkes begrenset mest mulig.

§ 17.

Slag- og gassvåpen må bare nyttes i særlige faresituasjoner eller når tjenestehandling ikke kan gjennomføres uten at politimann utsettes for skade.

§ 18.

Bruk av slag- og gassvåpen i massetjeneste for å hindre oppløp m.v., kan kun skje etter ordre fra politisjef.

Politimann kan selv beslutte bruk av nevnte våpen når han er avskåret fra å innhente politisjefs samtykke og situasjonen gjør det helt nødvendig.

§ 19.

Skytevåpen må bare brukes som siste utveg etter at andre lempeligere midler forgjeves har vært forsøkt, eller i situasjoner hvor alternative midler åpenbart ikke vil føre frem.

Dertil må skytevåpen bare brukes når

- a) politimannen selv eller andre trues med våpen eller annen alvorlig voldsanvendelse, og bruk av våpen fremstår som nødvendig for å hindre tap av menneskeliv eller alvorlig personskade, eller
- b) det anses påkrevd med umiddelbar pågrepelse av person som er mistenkt, siktet eller domfelt for drap eller andre grove voldshandlinger, eller forsøk på slike voldsforbrytelser, eller av personer som av andre grunner anses som særlig farlige for rikets sikkerhet, menneskers liv eller helse, eller
- c) det er påkrevd for å hindre vesentlig skade på utenlandsk eiendom, eller når særlig
- d) viktige samfunnsinteresser er alvorlig truet.

§ 20.

Før politimann gjør bruk av våpen, må han ta hensyn til de farer eller skader han kan utsette utenforstående for. Når omstendighetene tillater det, skal han ved tydelig tilrop oppfordre vedkommende til å etterkomme hans pålegg og samtidig gi varsel om at våpen vil bli brukt for å gjennomføre pålegget. Han skal tilkjennegi at han handler i egenskap av politimann.

Finner politimann å måtte gjøre bruk av skytevåpen, skal - med mindre omstendighetene tvinger ham til annet - først skyte varselskudd. Varselskudd må ikke avfyres med mindre vilkårene for bruk av skytevåpen foreligger.

§ 21.

Overfor personer som flykter i kjøretøy, båt eller luftfartøy, må skytevåpen bare brukes når det gjelder særlig farlige personer, og det dessuten anses ubetinget nødvendig at vedkommende pågripes umiddelbart.

§ 22.

Sprengvåpen kan bare brukes når betingelsene for bruk av skytevåpen er til stede (§ 21) og kun etter ordre fra politisjef. Sprengvåpen skal videre kun nyttes for å bane seg adgang til sperret, forskanset eller låst rom. I visse tilfeller kan sprengvåpen dertil nyttes for å avlede/forstyrre den som skal pågripes, eller for å fjerne andre vesentlige hindringer for løsning av det foreliggende tjenesteoppdrag.

§ 23.

Har politimann avfyrt skudd i tjenesteoppdrag, skal han sørge for at politisjef snarest mulig gis underretning. Politisjef iverksetter nødvendige tiltak etter fastlagte prosedyrer. Politisjef skal innarbeide tiltak for å yte psykiatrisk bistand når våpen har vært benyttet.

KAP. VI RUTINER - RAPPORTERING³

§ 24.

Oppdrag hvor det er brukt eller truet med bruk av skyte- eller sprengvåpen, skal politisjef snarest mulig og uavhengig av en eventuell strafferettslig etterforskning, innrapportere til Politidirektoratet.

§ 25.

I tillegg skal alle utrykninger/oppdrag hvor bevæpningsordre med gass-, skyte- og sprengvåpen er gitt (muntlig eller skriftlig), registreres på eget skjema hvor dato, ordre til bevæpning, situasjonsbeskrivelse, eventuelt antall skudd løsnet m.v., nedtegnes.

§ 26.

Inspeksjon av våpen, ammunisjon og tilbehør skal foretas så ofte forholdene måtte tilsi det, dog minst 2 ganger hvert år.

Det skal føres nøyaktig våpenrolle og ammunisjonsoppgave på fastlagt skjema. Årlig rapport vedrørende status for våpen, ammunisjon, tilbehør m.v., skal sendes Politidirektoratet på eget skjema. Skjemaet skal være direktoratet i hende innen 1. desember hvert år.

§ 27.

Politisjef sørger for at det blir ført egen protokoll over hvilke politimenn som er gitt opplæring i våpenbruk.

Det skal fremgå hvem som har fått utstedt godkjenningbevis, samt dets gyldighetstid. Der politimann ikke er gitt opplæring/videreføring i våpenopplæring, skal det på skjemaet fremgå grunnen til dette. Politidirektoratet gir nærmere bestemmelser om føring, bruk og avlevering av protokollen.

Med denne instruks oppheves våpeninstruks for Politiet av 1. mars 1962 med endringer 15. oktober 1973, 17. oktober 1980 og 23. juli 1986.

KOMMENTARER TIL DE ENKELTE BESTEMMELSER I VÅPENINSTRUKSEN

Til § 1:

1.1.

Politimann etter politilovens § 15 er "Enhver som har politimyndighet" (jfr. politiinstruksen). Dette omfatter også personer som for en enkelt anledning eller i en bestemt situasjon er gitt politimyndighet, f.eks. mannskaper tilhørende politireserven og slike politihjelpere som innkalles i h.h.t. politiinstruksen, men derimot ikke personer som er gitt begrenset politimyndighet til f.eks. jakt- eller fiskeoppsyn, passkontroll etc.

Til § 2:

2.1.

I paragrafen er regnet opp alle typer våpen politiet kan gjøre bruk av i tjenesten.

Justisdepartementet treffer nærmere bestemmelse om tjenestevåpenets fabrikat, kaliber, m.v.

Godkjent til bruk i tjenesten er det enkelte våpen som er eller blir utlevert politidistriktene (Utrykningspolitiet, Politiets sikkerhetstjeneste, Politiskolen, Kriminalpolitisenralen) fra Justisdepartementet.

Ridepisk kan bare bæres av tjenestemann ved tjeneste til hest og bare brukes i selvforsvar.

Det er forbudt å bruke privat anskaffede våpen i tjenesten, selv om det er av samme type som de utleverte våpen.

³ Endret, ref Justisdepartementets rundskriv G-97/2000 – Opprettelse av Politidirektoratet

2.2.

Når det i instruksene nevnes at Justisdepartementet kan gi samtykke til å nytte andre våpentyper enn de som er godkjent for alminnelig bruk i politiet, gjelder dette spesielle situasjoner ved beredskap, bistand fra Forsvaret eller andre ved f.eks. terroranslag etc.

Til § 4:

4.1.

Vaktstyrkens skyte-, gass- og sprengvåpen skal oppbevares i låst stålskap eller tilsvarende på vaktrom, piket eller annet rom hvor tjenestemannen normalt oppholder seg.

Øvrige skyte-, gass- og sprengvåpen oppbevares i eget våpendepot.

4.2.

Alternativet om vakttjeneste utenfor tjenestestedet tar særlig sikte på organisert reservetjeneste der utrykning foretas direkte fra politimannens bolig.

Skytevåpen som politimann har hjemme, skal oppbevares i forseglet og godkjent veske og ellers være betryggende innelåst.

Til § 5:5.1.⁴

Denne § omhandler “ fremskutt” oppbevaring/lagring av våpen. Slike skyte- og sprengvåpen skal alltid, med mindre direktoratet har samtykket til en annen ordning, oppbevares forseglet og betryggende slik at uvedkommende ikke kan fjerne disse fra kjøretøyet. Forseglingen skal ikke brytes uten av beværningsordre er gitt eller at nødrett gjør dette nødvendig.

Beslutning om fremskutt lagring av tohånds skytevåpen må bygge på en grundig og etterprøvable risikovurdering hvor blant annet behovet er vurdert i forhold til:

- Kriminalitetssituasjonen
- Områder med lang utrykningsavstand

5.2.

Kun personell som har gjennomgått nødvendig opplæring og bestått godkjenningsprøve, jfr. § 8, kan medbringe våpen under patrulje eller reservetjeneste.

Til § 6:

6.1.

Aktuelt verneutstyr (hjelme, skuddsikker vest m.v.) bør fortrinnsvis oppbevares/lagres på samme sted som våpnene.

6.2.

Medbringes våpen under patruljetjeneste, jfr. § 5, skal også verneutstyr oppbevares i bilen.

Til § 7:

7.1.

Forutsetningen er at politisjef beordrer en kvalifisert politimann med stedfortreder som våpenforvalter. Denne er ansvarlig for at alle våpen med tilbehør, herunder lensmannsetatens våpen, oppbevares betryggende og holdes i god stand. Våpenforvalteren fører våpenrolle, ammunisjonsprotokoll m.v.

Skytevåpen skal lagres innsatt med preserveringsmidler, med tomme magasin og nedspente mekanismer. Skyte-, spreng- og gassvåpen må oppbevares på et tørt sted med jevn temperatur.

Til § 8:

⁴ Endret av Politidirektorat 19.11.04, jnr. 2004/02276, ”Endring av Våpeninstruksene – fremskutt lagring av tohånds skytevåpen”

8.1.

Politisjef skal sørge for at også lensmenn og lensmannsbetjenter med politimyndighet gis samme opplæring som de øvrige politimenn.

8.2.

Politisjef bør fortløpende vurdere den enkelte politimanns psykiske og fysiske form. Dersom en politimann er innblandet i saker med ureglementær bruk av skytevåpen, for misbruk av rusmidler, eller på annen måte viser tjenestelig uskikkethet, skal vedkommendes godkjenning trekkes tilbake.

8.3.

Politimann som politisjef peker ut til den årlige godkjenningsprøve, bør fortrinnsvis hentes fra personell som forutsettes å utføre operativ tjeneste. Øvrige politimenn gjennomfører kun enklere opplærings- og øvingskyting. Denne fører ikke frem til godkjenningsprøve.

Til § 10.

10.1.

I 1. ledd bestemmes hvem som skal beordre bevæpning, hvem som skal bevæpnes og i hvilke situasjoner bevæpning kan foretas. Det er politisjef personlig som beordrer bevæpning. Andre kan kun gi slik ordre når politisjef ikke er tilgjengelig eller i situasjoner der hans ordre vil føre til vesentlig forsinkelse.

10.2.

Justisdepartementet kan i særlige tilfeller samtykke i avvik fra hovedregelen, jfr. 4. ledd. Her tenkes særlig på de største politikamre, hvor en eksklusiv kompetanse for politisjef vil bli praktisk ugjennomførbar eller for byrdefull.

10.3.

Politisjef gir ved instruks generell tillatelse til bevæpning i spesielle oppdrag. Slike oppdrag kan være utrykning i forbindelse med bank- og post ran, iverksettelsen av sperreplaner, særlige vaktoppdrag o.l.

10.4.

Avgjørelsen om hvilken våpenutrustning politimann skal utstyres med, må bero på en polititaktisk vurdering i det enkelte tilfelle. Siste ledd forutsetter at kun politimann som har godkjenning, kan utstyres med skytevåpen.

Til § 11:

11.1.

Bestemmelsen tar sikte på å oppfange de rene nødssituasjoner (strl. §§ 47 og 48). Spørsmålet om bevæpning skal fortsatt forelegges for vedkommendes foresatte så snart det er praktisk mulig.

Til § 12:

12.1.

Bestemmelsen instituerer den hovedregel at det er politisjef i det distrikt der oppdraget utføres, som har bevæpningskompetansen.

Det forekommer at oppdrag der bevæpningsordre er gitt, forflytter seg over i eller gjennom annet politidistrikt. I disse tilfeller består den opprinnelige bevæpningsordre med mindre den stedlige politisjef måtte bestemme noe annet.

Til § 14:

14.1.

Hovedregelen er at bevæpnet tjeneste skal utføres av uniformert politipersonell. Det må ikke kunne reises tvil om at politiet til vanlig er ubevæpnet og at bevæpning med skytevåpen bare skjer i

ekstraordinære situasjoner. En viktig faktor er en ensartet praksis ved samtlige tjenestesteder i landet. Imidlertid må den operative leder foreta en polititaktisk vurdering i den konkrete situasjon. Denne vurdering kan unntaksvis føre til avvik fra hovedregelen.

Til § 15:

15.1.

Ved flere tjenestesteder har den enkelte politimann utlevert skytevåpen mot kvittering. Disse våpen skal også oppbevares på politivakten/ lensmannskontor i låst skap eller tilsvarende sikkert oppbevaringssted. I slike tilfeller, og når vaktjeneste er etablert utenfor det faste tjenestested, jfr. § 4, 3. ledd, er det ikke behov for ny kvittering ved bevæpning.

Til § 16:

16.1.

Politimann bærer selv ansvaret for sin beslutning om bruk av våpen i tjenesteoppdrag. Man kan bli nødt til å forsvare både beslutningen om bruk av våpen og selve måten man utfører oppdraget på, i etterfølgende rettslig eller utenrettslig undersøkelse, jfr. § 24.

16.2.

Politimenn som opptrer sammen, utfører befalingsmannens eventuelle ordre om våpenbruk. Den som gir ordre om bruk av våpen, bærer alltid ansvaret for at selve ordren er hjemlet i denne instruks. Dette fritar imidlertid ikke den enkelte politimann fra ansvaret for at våpenet brukes i samsvar med instruks.

Blir politimannen skilt fra avdelingen, eller blir den som har kommandoen hindret i å utføre denne, kan den enkelte politimann om nødvendig bruke våpenet på eget initiativ, hvis bruken for øvrig er hjemlet i våpeninstruks. Til selvforsvar (strl. § 48) kan våpen brukes selv om politimannen er under direkte kommando og befalingsmannen ikke har gitt ordre om våpenbruk. Politimannen bærer også i disse tilfeller ansvaret for at våpenet brukes i henhold til denne instruks.

16.3.

Når våpen brukes, må det skje med all den skånsomhet som overhodet er mulig. Det må aldri tilføyes motstanderen større skader enn absolutt nødvendig for å oppnå hensikten. Det må så vidt mulig iakttas at man ikke tilfører noen varig mén med våpen. Tilsiktes treff, bør det skytes på kortest mulig hold, og det bør fortrinnsvis siktes nedover, mot bena.

Ved bruk av skytevåpen må det så vidt mulig påses at utenforstående personers liv eller helbred ikke settes i fare. Er slike følger påregnelige, må situasjonen være meget alvorlig før skytevåpen brukes. Om f.eks. en meget samfunnsfarlig forbryter eller sinnssyk person selv bruker eller står i ferd med å bruke skytevåpen eller annet livsfarlig våpen, kan situasjonen berettige politimann til å gjøre bruk av skytevåpen selv om det derved oppstår fare for at en annen person kan skades. Det kan nemlig være større fare for skade på andre personer dersom ikke den sinnssyke eller forbryteren blir stanset.

Bruker man kulle, må slag ikke rettes mot hodet, men mot ben eller armer.

16.4.

I situasjoner der det er ventet at skytevåpen vil bli brukt, bør ambulanse og sykehus varsles før aksjonen iverksettes. Også brannvesen bør varsles på forhånd når bruk av våpen kan forårsake branntilløp.

Skadevirkningen ved bruk av våpen skal også søkes begrenset ved at man yter all mulig etterfølgende hjelp til eventuelle tilskadekomne.

Til § 17:

17.1

De nærmere detaljer om bruk av gassvåpen reguleres i eget reglement for bruk av denne type maktmidler.

Til § 19:

19.1.

Bruk av skytevåpen mot en person er det alvorligste og langt det farligste maktmiddel en politimann rår over og kan derfor bare rettfærdiggjøres når andre og lempeligere virkemidler åpenbart ikke strekker til. Anvendelse av skytevåpen innebærer alltid en risiko for at man forårsaker større skader enn det er mulig å forutse. Følgelig må de interesser man vil beskytte ved hjelp av skytevåpen, alltid være særdeles tungtveiende.

19.2.

§ 20 angir at politimann ikke får anvende skytevåpen før han har forsøkt andre og lempeligere virkemidler. Regelen har sin bakgrunn i den avveining mellom mål og virkemiddel som gjelder for all politivirksomhet - det såkalte forholdsmessighetsprinsippet.

Det er bare i helt særegne, unntaksvise situasjoner man kan forsvare en umiddelbar bruk av skytevåpen. Momenter som gjerningsmannens tilstand, stedets beskaffenhet, tidsaspektet, fare for omgivelsene etc., kan i gitte situasjoner berettige umiddelbar våpenbruk.

19.3.

De spesielle vilkår for bruk av skytevåpen er angitt i § 19, 2. ledd, pkt. a) - c).

I pkt. a) nevnes de rene nødssituasjoner der faren for tap av eget eller andres liv, eller fare for alvorlige personskader, kan berettige bruk av skytevåpen. Alternativet åpner for bruk av skytevåpen når den som angripes befinner seg i overhengende livsfare. Dette kan f.eks. være tilfelle når gjerningsmannen angriper med hevet øks, kniv klar til hugg eller med skytevåpen rettet mot person.

Pkt. b) hjemler bruk av skytevåpen ved pågrepelse av farlige voldsforbrytere. Alternativet må ses i sammenheng med § 10 om adgang til bevæpning før farlige oppdrag utføres.

Skytevåpen skal likevel bare nyttes når

1. pågrepelse ikke kan utstå på grunn av fare for liv og helse, og
2. det foreligger konkrete og holdbare opplysninger om at gjerningsmannen er voldsforbryter, og
3. den voldsforbrytelse han mistenkes, siktes eller er domfelt for, er av særlig graverende karakter.

Mens forsettlig drap normalt vil være en slik kvalifisert voldsforbrytelse, vil eksempelvis legemsfornærmelse/-beskadigelse (strl. § 228 og § 229) normalt ikke kunne anses som tilstrekkelig alvorlig til å berettige bruk av skytevåpen. Unntak kan imidlertid tenkes, f.eks. når legemskrenkelse er utført med skytevåpen eller annet særlig farlig redskap, og det er grunn til å frykte at han vil gjenta/fortsette denne handling.

Særlig farlig for rikets sikkerhet vil være personer som siktes eller er domfelt etter bestemmelser som strl. §§ 83, 84, 86, 90, 94, 98-101, eller mil strl. §§ 80 og 81 a Oppregningen er ikke uttømmende. Eksempelvis vil terroranslag kunne true rikets sikkerhet uten at forbrytelsen oppfanges av nevnte bestemmelser. Et tungtveiende moment ved beslutningen om bruk av skytevåpen i disse tilfeller, vil alltid være om gjerningsmannen ved å unndra seg pågrepelse kan røpe opplysninger av vital betydning for landets sikkerhet, til fremmed stat.

Pkt. c) hjemler bl.a. bruk av skytevåpen dersom ukontrollerbare menneskemengder retter en overhengende og massiv trussel mot viktige samfunnsinteresser. Skytevåpen kan imidlertid bare nyttes for å spre en menneskemengde som utad opptrer som en enhet og som tilkjennegir at den planmessig og metodisk går inn for å rette vesentlig skade på viktige samfunnsinteresser. Bruk av skytevåpen i disse situasjoner vil likevel bare være berettiget når man helt klart har mistet kontroll over mengden, og oppløpet skaper akutt fare for person og/eller eiendom som det er knyttet vesentlige samfunnsinteresser til.

Til § 20:

20.1.

Som alminnelig hovedregel skal politimann høyt og tydelig tilkjenne sine pålegg til gjerningsmannen. Han skal i tilknytning til pålegget advare gjerningsmannen om at han vil bruke våpen dersom gjerningsmannen ikke etterkommer påbudet. Tilropet vil naturligvis avhenge av den situasjonen som måtte foreligge, men før bruk av skytevåpen mot en gjerningsmann synes følgende tilrop naturlig: "Dette er politiet. Stopp, eller jeg skyter." Har tilropet ingen virkning, skal politimannen avfyre varselskudd. Bare når omstendighetene måtte tvinge ham til det, kan rettet skudd avfyres straks.

Man bør imidlertid ta hensyn til at varselskudd i visse tilfeller kan provosere gjerningsmannen til å bruke skytevåpen mot politiet eller andre. For øvrig skal et varselskudd rettes slik at det oppstår minst mulig risiko for skader. Som regel vil det være minst farlig å avfyre skuddet rett opp i luften.

Til § 21:

21.1.

Bruk av skytevåpen mot kjøretøy/fartøy i fart, må bare skje i helt ekstraordinære situasjoner. Skudd mot kjøretøy bør bare rettes mot dekk eller motor. Bruk av skytevåpen mot luftfartøy er kun tillatt for å hindre at luftfartøyet starter.

Til § 23:

23.1.

Bestemmelsen gjelder ikke for organisert øvelsesskyting.

Er det avfyrt skudd med skytevåpen mot person i tjenesteoppdrag, skal det umiddelbart iverksettes etterfølgende undersøkelse. Ved hvert tjenestested plukkes ut erfarne tjenestemenn som foretar undersøkelsene. Granskningen tar sikte på å innhente alle relevante opplysninger for de taktiske og tekniske disposisjoner, herunder klargjøre mulige ansvarsforhold ved våpenbruken. Undersøkelsene skjer lokalt når ikke andre trer inn i saken.

23.2.

Erfaringsmessig vil politimenn og andre som har vært involvert i situasjoner der våpen har vært brukt, ha behov for etterfølgende psykiatrisk bistand.

Til § 24:

24.1.

Saksdokumentene skal inneholde relevante opplysninger for den taktiske og tekniske gjennomføringen av oppdraget. Disse vil normalt fremkomme gjennom de undersøkelser som iverksettes etter at skudd er avfyrt i tjenesteoppdrag, jfr. § 24. I saker der sprengvåpen er nyttet vil det, når det ikke har oppstått personskader, være tilstrekkelig med egenrapport av den aktuelle politimann.

Imidlertid skal politisjef ved sakens oversendelse avgi en uttalelse om hjemmelsgrunnlaget for bevæpning og våpenbruk. Han skal videre uttale seg om de taktiske disposisjoner og eventuelt berettigelsen av den fremgangsmåte som er benyttet. Det skal fremgå av innberetningen om politisjef vurderer å gjøre strafferettslig eller sivilrettslig ansvar gjeldende mot noen, samt om han vil iverksette eventuelle disiplinærforføyninger mot impliserte politimenn.

Til § 26:

26.1.

Inspeksjon av våpenbeholdningen skal foretas med regelmessige mellomrom av politisjef eller en annen politimann som er gitt myndighet til det.